

F O A I E

пентръ

МИШТЕ, ШИМЪ ШИ ЛИТЕРАТУРЪ.

№. 52.

Luni 28. Dekembrie,

1842.

ЪНЕЛЕ ТРЪСЪРІ.

Din konstitucia marelei principat al Transilvaniei.

В. Дрентъриле коміціале а принцълѣи църеї.

а) Dieta. Пътереа леѣізітѣвъ о аре мареле принц а Трансилваніей дн адънареа статърипор църеї, пе каре о пѣтѣм діетъ (Comitia, Dieta), ѣнде дънъсѣл пріѣмѣще сѣѣтѣріле ші дн воїреа ачелор статърі. — Локодіиторїѣл принцълѣи дн діетъ есте трімісѣл спре ачеста скоп к. комісарїѣ дн пѣтернічїт. А хотърѣ времеа ші локѣл, дн каре сѣ се ѣіе діетъ, есте сїнгърѣл дрент ал доміторїѣлѣи. Антрїачеа леїле църеї (1791 арт. 10) хотъреск аѣтѣта, ка діета сѣ се ѣіе дн тот апѣл; шѣварѣ дн прѣдїѣврѣіле ші времіле пот сѣѣтѣ принцълѣи а скїтѣва рѣстїмпѣл де време, дн каре сѣ се адъне статъріле. — Артїколї діеталї дела 1791 кѣпрїндїнстрѣкѣї акърате пентрѣ діетъ ші пентрѣ десѣтерїле еї. Дн времіле челе тѣрѣврате але прїндїлор пѣтѣнтенї діета се ѣіне де доѣ орї пе ап, ла Ст. Георгїе ші ла Ст. Міхаїѣ. Ачеста дн ѣртѣ сѣѣ шѣре прїн арт. 16 дела 1624, іар прїн діпломѣ Леополдїѣ (п. 10) сѣѣ дѣтермінат кѣрат, ка

діетеле сѣ се ѣіе пе тот апѣл. Дїетъ пе-сте воїеа ші фѣрѣ кїетареа прїнцълѣи пѣ се поате ѣіне.

в) Мѣдѣларїї діетеї сѣѣ статъріле църеї. Ачѣїа сѣїт 1) к. гѣвернѣ, 2) к. табѣл ѣѣдекѣтоаре, 3) Ішпанїї прїмарї, адекѣ окѣртѣиторїї дн комїтатъріле ші дістрїктъріле пемешїлор ші дн скаѣпеле Сѣкѣлор. 4) Регалїїї. 5) Дѣпѣтаѣїї комїтатърілор ші а дістрїктърілор пемешї, а скаѣпелор сѣкѣїешї, а скаѣпелор ші а дістрїктърілор сѣсешї. 6) Дѣпѣтаѣїї четѣїлор словоде крѣїешї, кѣт ші але алтор ораше апѣ пѣтїте таксале дн пѣтѣнтѣл пемешеск ші сѣкѣїеск. Пе регалїїї дн дѣпѣтѣнѣ прїнцѣл църеї, черѣнд маї дн-тѣїѣ сѣѣтѣл гѣвернѣлѣи дн царѣ. Ачѣїа трѣѣїе сѣ фїе маїоренї, пѣтѣнтенї, дн фамїлїї фрѣнташе пемешешї, кѣ карактер непрїхѣїт ші кѣ дѣствѣле кѣпоїїнѣ дн трѣїле църеї. Ачї дн сѣтѣнтѣ, кѣ Трансилѣванїа пѣре доѣ табѣле діетале, чї пѣтѣї ѣпа, кѣчї леїле пѣ кѣпоск магнаѣї, ка дн Ынгарїа, карїї сѣїт пѣскѣїї леїзіторї дн діетъ ші трѣѣе сѣ се арате дн персоанѣ; де ачї ѣїне, кѣ регалїїїї поѣпрїї фїїнд дѣпѣтїдїї пѣтѣї, се адѣлѣ дн ачѣеаш салѣ ші се сѣѣтѣеск дн прѣѣлѣ кѣ дѣпѣтаѣїї.

Дѣпѣтаѣїї комїтатърілор пемешешї ші

а сказелор дп съкѣите тревѣе іаръш съ фіе немеші (воіері) пропріетарі ші кѣноскѣторі де тревіле цѣреі. Депѣтаціі Сасіелор ші а локѣрілор таксае п'аѣ тревѣиндѣ съ фіе немеші. Діп фіекаре ізрісдікціе де ачестеа (комітат, дістрікт, сказн, ораш) се алег словод ші се тріміт кѣте доі депѣтаді ла діетѣ — Депѣтаціі пріітеск дізрпѣрі (лефі) діп каселе прівате але ізрісдікціілор. — Президентѣл ordinarіѣ ал статѣрілор есте ачела, не каре'л алег статѣріле діп сіпѣл лор, статорпик; іар кѣнд ачеста п'ар фі де фацѣ, атѣпчі к. гѣверп ачере дрептѣл а пѣмі не зпѣл діп консіліаріі сѣі. Дакѣ к. гѣверп се афѣл де фацѣ дп діетѣ, атѣпчі презідінда о кѣспрінде гѣверпаторѣл.

Секретаріі саѣ актѣаріі діетеі сѣпт протопотаріі. Крѣескѣл гѣверп ал цѣрїі діп прічіна шѣлтелор сае треѣі пѣ поате фі непрекѣрмат де фацѣ дп адѣпѣріле діетале; дптр'ачеа ел корѣспѣнде кѣ статѣріле пріп депѣтаціі (трімісе). Дакѣ к. гѣверп віне дп діетѣ, аре а кѣѣта маі кѣ сеапѣ ла зрѣѣтоареле сконѣрі: 1) Дп сѣѣтѣріле асѣпра лѣкрѣрілор діетале сѣ апере пѣрѣреа фолосѣл Домпѣлѣі цѣреі ші ал статѣрілор. 2) Ла време де не'пвоіреа статѣрілор дп пѣрері сѣ черче зпїреа лор. 3) Дп тоате тревіле маі греле ші маі імпортанте, прекѣт ла дпкеіереа артїколілор діеталі, ла релѣціі кѣтрѣ Маі. Са, ла депѣтаціі че се тріміт кѣтрѣ к. комісаріѣ пріпціпал, прекѣт ші ла алте лѣкрѣрі а тіпгѣтоаре де фіпнда окѣрѣтѣреі політїче ші жѣдекѣторенці сѣ'шї деа ал сѣѣ сѣат. Пентрѣ ачеста к. гѣверп пѣзпѣтаі атѣпчі віне дп діетѣ, кѣнд есте кіемат де кѣтрѣ статѣрі, чї ші алте орї кѣнд се сіпте дп-

даторат а фі де фацѣ. Кѣ тоате ачестеа дпвоіреа саѣ не'пвоіреа гѣверпѣлѣі кѣ хотѣрѣріле статѣрілор нїчі ле поате не ачестеа скітѣва, нїчі опрі (1791 арт. 11).

ц) Deskiderea діетеі. Кѣрсѣл еі. Deskiderea діетеі се фаче дп адѣпареа соленѣ а статѣрілор де кѣтрѣ трімісѣл к. комісаріѣ, каре ціне кѣѣѣпѣл дескїзѣторіѣ ші пропозїцііле крѣіенці ле дѣ статѣрілор.

Обіектеле, адекѣ лѣкрѣріле, каре кад сѣпт сѣѣтѣіреа ші хотѣрѣреа діетеі сѣпт: Алкѣтѣіреа де леціі ценерале пентрѣ тоатѣ цара, шѣрцереа саѣ скітѣвареа зпор леціі каре с'аѣ афлат пѣпѣ ачі дп пѣтере, ші ачестеа дѣпѣ пропозїцііле крѣіенці (propositiones regiae) ші дѣпѣ череріле статѣрілор (postulata Statuum); плѣпсоріле ші рѣгѣміпцііле (gravamina) атѣт а статѣрілор цѣреі дппрезнате, кѣт ші а паціілор дппрезнате, а ціпѣтѣрілор, а комѣпїтѣділор, ва ші а оаменілор прівациі, дпкѣт аченціа ар ащерне вреѣп лѣкрѣ че таіе дп лѣкрѣріле діетале; маі дпколо віне сѣпт сѣѣтѣіреа ші дпвоіреа статѣрілор determinarea кѣтѣцімеі де контрїѣзціе ценералѣ че аре а плѣті цара, кіпѣл де а о дппѣрціі ші а о адѣпа; аленереа ла дерегѣторїіле кардінале саѣ діпломатїче*), дареа індїенатѣлѣі (а дппѣтѣпѣпїреі) ла стрѣіні кѣ мерїте, хотѣрѣреа асѣпра не'тпѣкѣрілор пентрѣ марціпїле де царѣ ші пентрѣ фїшкалітѣцііле кѣрате, кѣт ші дрептѣл де а ле стѣпѣлї саѣ де але дпстрѣіпа, дпсѣѣршіт десѣатереа ачелор каѣзе де жѣдекатѣ, каре

*) Трансїлванїа п'аре ка Бпгарїа аша пѣміціі варопїаі цѣреі, кѣт е палатїнѣл ш. ч. лалціі, чї дп локѣл ачестора ла пої сѣпт к. канчеларіѣ, гѣверпаторѣл, президентѣл статѣрілор, консіліарїі гѣверпїалі ші протопотарїі.

дѣпъ леѣиле цѣреї се ѡп de діетъ. Ап кѣрскл сѣтѣрілор п'аре воіе піміні а пропѣне врезн лѣкрѣ, пѣпъ а пѣ чере ливоїреа презідентѣлї.

Мѣлте матерїї діетале аѣ о сферѣ фоарте таре, прїп зр tare еле чер прегѣтїре лнделѣпгаты. Ачеаста се фаче прїп аша пѣмітеле депѣтаѡїї сїстематїче.

d) Вотїзареа. Хотѣрѣріле. Артіколїї. Апкїдереа діетеї. Дѣпѣче презідентѣл кѣпоаѣе кѣ десвтерїле сѣпт дестѣл de маторе, чере вотїзаѡїї дела статѣрї. Маї лптыѣ глѣсѣеск регалїѡїї лппрепѣ кѣ тавла крѣїаскѣ шї кѣ офїціалїї прїмарї, апої депѣтаѡїї комїтатѣрілор, а Сѣкїлор, а Сасїлор шї а орашелор. Фѣкѣндѣ-се хотѣрѣреа дѣпѣ о маїорїтате, депѣтаѡїїле сїстематїче, каре тотдеаѣна аѣ актзар пе зп протопотарїѣ, лпкеїе протоколѣл кѣтѣреї шедерї. Ачеста лп зртѣ-тоареа шедере се чїтеѣе дїп ноѣ, шї а-флѣндѣсе чева de лндрептат се лндрептѣ, апої се сѣвскрїе de кѣтрѣ презідентѣл шї зп протопотарїѣ. Тоате проїектеле de леѣе алкѣтѣїте астѣелїѣ лп діетѣ пѣмаї атѣпчї аѣ пѣтере de леѣе, дакѣ тареле прїпѡ ал цѣреї ле лптѣреѣе прїп сѣвскрїереа са, їар пѣпъ атѣпчї еле рѣтѣп пѣмаї докѣ-менте їсторїче, ка шї алте десвтерї діетале. Аптр'ачеа Домпѣл цѣреї пѣ есте лндаторат а сѣвскрїе проїектеле de леѣе; ел аре неклїпїтїѣл дрепт ал Маїестѣѣеї, а лптѣрї врезн проїект de леѣе пе дїп лп-трегѣл саѣ лп парте, ал атѣна, саѣ а'л лѣпѣда.*) Аптѣрїереа леѡїї о дѣ прїпѡл прїп зп декрет, лптрѣ каре артіколѣл лп-тѣрїт се кѣпрїнде лптрег. — Апкїдереа

діетеї атѣрпѣ пѣмаї дела вѣпавоїе а прїп-цѣлї. Апдатѣ че зп декрет de апкїдере с'аѣ четїт прїп комїсарїѣл крѣїеск, діета се десфаче шї депѣтаѡїї карїї de оѣѣе се а-лег пѣмаї пентрѣ кѣте о діетѣ, депѣнд калїтатеа ачеаста, се лпторк ла ветреле лор.

Georgie Barić.

Фоїле поастрѣ.

Аѣ кѣѡїгат шї „Gazeta de Transilvania“ кѣ „Foаїа пентрѣ мїнте шчл.“ кредїт лп пѣвлїкѣл пострѣ? Аре четїторї? — Жѣрналїстїка лп паѡїа ромѣнеаскѣ — песте тот — de 13 апї лпкоаѣе аѣ фост лп старе а скоате пентрѣ сїне ла мїжлок зп пѣвлїк статорпїк шї оарешкаре опїніе пѣ-влїкѣ сѣпѣїтоаре ла крїтїкѣ de тот че се тїпѣреѣе лп лїтѣва поастрѣ? Апсѣжршїт есте ла Ромѣнї опїніе пѣвлїкѣ? Ла ачестеа а да врео деслѣшїре мѣлѡїїтоаре de кѣрїосїтате пе сра фоарте кѣ греѣ, дакѣ пѣ токма кѣ пепѣпїпѡ; дакѣ сѣрорїле ачестор Фої лп прїпчїпателе вечїне кѣ кѣт маї векї кѣ атѣт маї вреднїче de чїпстїреа поастрѣ п'ар пѣтеа кѣтѣва мѣлѡїї маї зшор пе асетеѣеа лптревѣторї, пої кѣ атѣт маї пѣ-ѡїп пе афлѣт лп старе а о фаче ачеаста. Тот че пѣтем лпплїні дїп партене есте, ка сѣ пѣвлїкѣт чч. пѣте але Авонаѡїлор пошрїї, дѣпѣ кѣт de маї мѣлтѣ време неаѣ сѣтѣїт ла ачеаста мѣлѡїї дїп чеї кѣпо-скѣторї de треѣвїпѡеле паѡїеї поастрѣ. Ачеа лїстѣ de авонаѡїї, пе каре о скоасерѣт лп кѣѡїѣва пѣтерї аї „Gazeteї,“ ва пѣтеа арѣнка пѣѡїптїкѣ лѣтїпѣ асѣпра мѣсѣреї de апкредере че авѣ ромѣнїтеа кѣтрѣ ної; ам зїс пѣѡїпѣ; пентрѣ-кѣ ваї, сѣпт

*) Verboeci Trip. p. II. t. 3. p. 5.

нище лъкръри, каре астъдатъ нъ се пот да не фадъ, каре днсъ ар деслвши тот. Атъта пѣтаі: Ноі дін партене кѣтръ пѣвлікъл пльтиторіѣ*) не каре'л авърѣм ши не каре'л ведеці кѣт есте, не афлѣм дндатораці кѣ мълдѣмітъ. Поате фі, кѣ знїі ка ачеіа се вор дндоі де сїнчерїтатеа поастрѣ, карїі шїѣ вїне ка ши ноі, кѣткѣ дн патріа' поастрѣ ши дн Ънгарїа — ка съ тѣчем де алте цѣрї — се афлѣ пропрїетарї де газете кѣт ши редакціі, каре кѣ днтреїт пѣтър не кѣдї авем ноі, кѣ доаѣ, треї шїі авонаці, не лѣгнѣ ѣп предъ вѣн чед'л іаѣ, нѣ се дндестѣлеаѣ, арѣтѣнд кѣ келтѣіала лор не тоатъ септѣтѣна сѣіе чел пѣціп ла треї патрѣ сѣте сѣандї — шїі аша маї претїнд — ши ажѣтоаре естраордїнаре. Ноі днсъ, дѣпѣче претенсііе пі ле апѣсѣрѣм ла непѣтїнцеле поастре, нѣ пѣтем афла пічі о кавѣѣ де петѣлѣтїре. — Дакъ авѣміт Фоаїеа ачеаста де чїпчі ані аѣ адаос чеѣа спре децента-реа дѣхѣрїлор ши спре днкѣлзїреа інімілор пентрѣ тот че е вѣн ши фолосїторїѣ, пентрѣ адеѣѣратѣл патріотїсм, ачест мерїт се рѣварсѣ асѣпра ачелор капете прокопсіте, а ле кѣрор пѣте ле четїтм кѣ вѣкѣрїе свїт о мълдїме маре де матерїі де оѣце фолосїтоаре. Де алтѣ парте фолосѣл полїтїческ ал Газетеї пѣтеа фї атѣта, не кѣт дї ера сѣфера кроїтѣ де кѣтрѣ пѣтерї маї палте, каре черїѣлѣї фїе мълдѣмітъ, ла ноі сѣнт ертѣтоаре ши влѣнде.

Кѣ ачестеа пої днкеїем кѣрсѣл де чїпчі ані ал жѣрналелор поастре, кѣ ачеа дѣлче ши вїе пѣдежде, кѣткѣ піде времї фаворавїле ши маї вїне кезѣшѣїтоаре пентрѣ вїиторїѣ сѣнт апроапе ши де лѣѣашеле поастре. Днтр'ачеа фїешкаре зі е дѣскѣлїда челеї вїїтоаре. Дїн челе трекѣте дѣпѣ алте мълте кѣпоащем ши атѣта, кѣткѣ ѣп пѣтър днсемпат дїн аї пощрїі, карїі одїноарѣ п'аве съ чїтеаскѣ маї пімік ефетер, акѣта шїаѣ фѣкѣт о неа апѣратѣ треѣвїндѣ, о мѣлнѣїере ши о чїпсте а веде дн касѣшїі о Газетѣ, а о чїті ши а кѣцета асѣпра челор чїтїте. Не пої днкъ дїн тоате, днтпрецізрареа ачеаста не мѣлнѣїе маї мълт! Де аїчі ши лѣѣм дѣѣѣрѣѣѣтаре, де а не днтїнде ши не вїиторїѣ тоате пѣтерїле, спре а пѣтеа мълдѣмі треѣвїнцеле, інтересѣл ши кѣрїосїтатеа четїторїлор ши ачеаста кѣ атѣт маї ѣшор де ачі пайпте, кѣ кѣт Газета ешїнд не септѣтѣлѣ де доаѣ орї, ши аша спадїѣл фїїнд маї маре, ши матерїі вор пѣтеа інтра маї ѣогат скрїсе. Фоаїеа днкъ ѣа апѣка не кѣрареа арѣтатѣ еї де времї ши авѣміт де адеѣѣрателе, іар нѣ пѣтаї днкїпѣїтеле треѣвїнде а ле падїеї поастре.

Не авл 1845 че стѣ ла знїѣ, съ не ѣедем сѣпѣтошї, ши сѣпѣадї де орї че грїжі фатале, че не тодї чеї вѣнї нѣї ла сѣ а днѣїде окїї пічі дн мезѣл попдїлор.

Редакторъ л.

*) Нѣ четїторїѣ, кѣчї ачела есте алтѣл.